

Retrat de la lluita contra l'oblit

El Centre de Cultura Contemporània de Barcelona presenta “Desapareguts”, una exposició del fotoperiodista Gervasio Sánchez que retrata la repressió política de diversos països del món a través de les desaparicions de persones i dels assassinats. La mostra es pot visitar fins el dia 1 de maig.

“És vergonyós que l'estat espanyol, juntament amb Moçambic i Angola, sigui l'únic país que no s'hagi mogut per a recuperar la memòria històrica.” Això ho va denunciar el president de l'Equip Argentí d'Arqueologia Forense, Luis Fondeviller, en una conferència vinculada a l'exposició de Gervasio Sánchez “Desapareguts”, un seguiment exhaustiu de la recerca de les persones desaparegudes en diversos conflictes bèl·lics i processos de repressió. Fa més de 25 anys, Gervasio Sánchez va llegir dos informes sobre les violacions dels drets humans a Guatemala que li van fer canviar radicalment la visió del periodisme i, a partir d'aquell moment, va decidir de recórrer “aquest món, tan poc amable” amb la intenció de documentar els drames humans. D'aleshores ençà, s'ha implicat de ple, tant professionalment com personalment, a documentar la desaparició forçada a Colòmbia, l'Argentina, Xile, Cambodja, el Perú, el Salvador, l'estat espanyol, l'Iraq, Guatemala i Bòsnia-Hercegovina. La desaparició forçada és un crim que consisteix en la detenció il·legal, la tortura i, fins i tot, l'assassinat de persones.

L'autor de l'exposició carrega contra la desídia dels partits polítics perquè durant 35 anys han tingut l'oportunitat de negociar una sortida constructiva al problema i no ho han fet: “Si haguessin establert un protocol d'acció coherent, avui seriem més a prop del final del túnel i no a anys llum.”

Segons Gervasio Sánchez, la covardia

dels polítics ha anat en detriment de la memòria història de l'estat espanyol, perquè moltes fosses s'han deteriorat amb el pas del temps o han mort els familiars: “La conclusió –segons ell– és que als responsables dels partits polítics els crema aquest tema com si fossin conscients que poden ser esquitxats pels crims del passat; alguns saben que van fer els ulls grossos durant els excessos. Uns altres van ser col·laboracionistes amb la dictadura. Uns altres, massa covards per a rebel·lar-se contra la infàmia. És com si s'hagués produït una vergonyosa aliança a favor del silenci i contra les víctimes.” I retreu que a l'estat espanyol únicament

s'hagin obert 200 fosses i desenterrat 5.300 cossos. Tanmateix, “aquest miracle es deu a la feina anònima de milers de familiars que van decidir d'enfrontar-se a la covardia dels seus representants polítics i que han comptat amb l'inestimable suport de grups d'antropòlegs forenses, arqueòlegs, historiadors i voluntaris per a acomplir el llarg procés de recerca, exhumació i identificació”, afegeix.

L'any 1984 Sánchez va començar a explorar diversos països de l'Amèrica del Sud i Central tacats per la violència i el crim. Però no és fins l'any 1998 que decideix d'emprendre una documentació gràfica a Guatemala –que vivia sota el mandat del general i dictador Efraín Ríos Montt– de les desaparicions de milers de persones. Poc temps després, es va plantar a l'Amèrica del Sud i Central (Xile, l'Argentina, el Perú i el Salvador) per a intensificar la seva recerca.

Un temps més tard, sense perdre l'alè, va adreçar els seus passos a Cambodja. Hi va poder visitar el camp d'extermini de Tuol Sleng, on dos milers de nens havien perdut la vida al penal. “Avui hauria de ser visita obligada”, assegura el fotògraf. D'una altra banda, les guerres balcàniques entre el 1991 i el 2000 li van permetre d'enfrontar-se al drama dels desapareguts a Bòsnia-Hercegovina i fotografiar els funerals massius de la localitat bosniana de Potočari que tenen lloc cada any, l'11 de juliol.

L'any 2003, amb la caiguda del règim criminal de Saddam Hussein, va traslladar-se per primera vegada a l'Iraq, on va ser testimoni de desenes d'exhumacions a càrrec de familiars, sense cap mena de preparació forense. També hi va poder presenciar l'obertura de la fossa Al-Mahawil, on hi havia més de 3.000 cossos de desapareguts.

L'últim lloc on va documentar la recerca dels éssers perduts va ser l'estat espanyol. Confessa, però, que mai no havia pensat d'afegir-lo al projecte fins que un dia, mentre li feien una entrevista, la periodista li va retreure que no valia cap excusa per a no tenir en compte la tragèdia dels desapareguts de la guerra civil espanyola.

GERVASIO SÁNCHEZ

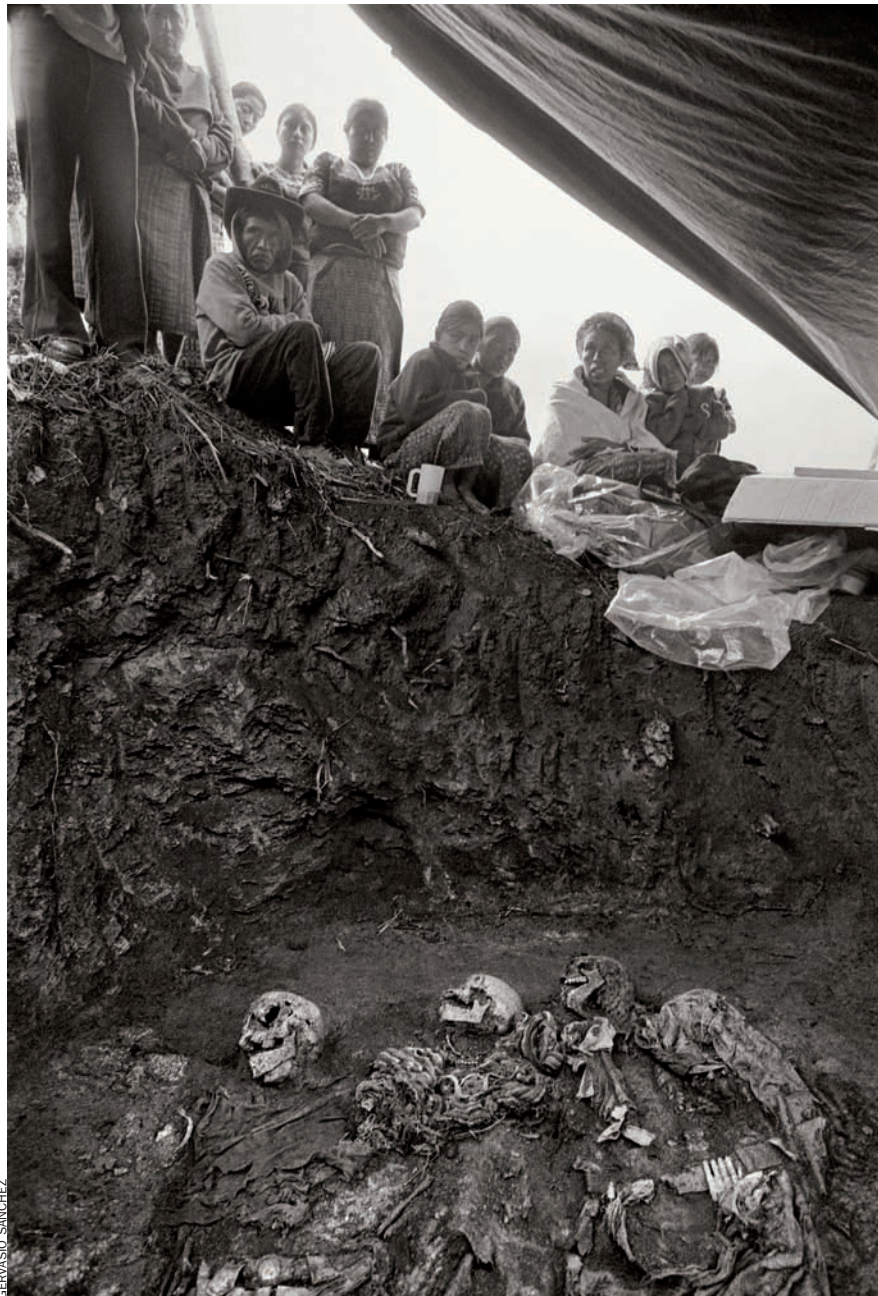
Una dona bosniana mostra el seu retrat de casament on apareix el marit desaparegut.

Durant més de tres dècades les autoritats han ignorat la petició dels familiars de les víctimes d'exhumar les fosses i, encara avui, cap govern no ha volgut fer-se responsable de la recerca dels desapareguts. El fotògraf intenta donar veu a les famílies, que, ignorades per l'estat, continuen buscant els familiars per les fosses comunes del país. Gervasio Sánchez es mostra intransigent, com declara al pròleg del llibre *Desapareguts*, on fa una crítica punyent de les administracions públiques de l'estat espanyol. "Com denominem un estat que incompleix durant més de 70 anys (dels quals 35 en democràcia, no ho oblidem) el dret internacional, que obliga a buscar tots els desapareguts, trobar-los i lliurar-los identificats als seus familiars?"

La comissària de l'exposició, Sandra Balsells, defensa l'obra de Sánchez per la singularitat que tenen avui dia els projectes de gran envergadura, atès que "van desapareixent del món del periodisme". Un dels punts a favor de l'obra del fotògraf és que esquiva la tendència actual del fotoperiodisme: "Deixar-se portar, únicament, per l'estètica de la imatge amb absència de continguts o històries al darrere", diu la responsable de l'exposició. Aquí el fotoperiodista no vacil·la, té clar quins són els seus objectius: "La dignitat és l'element més important i ha de ser el motiu principal del fotògraf que s'enfronta al dolor. Per tant, no podem convertir-nos en simples agressors que danyem les víctimes amb la nostra prepotència, obsessionats a engreixar els reportatges amb declaracions mediàtiques o fotografies d'impacte".

En aquest sentit, la comissària remarca que, "tot i que la qualitat de les fotografies és molt bona, la transcendència de l'obra és la història que hi ha al darrere". A més, Balsells destaca que l'exposició pren força amb els dos suports audiovisuals que recullen testimonis de familiars de desapareguts i mostren i reproduïxen el so ambient de centres de detenció i llocs d'inhumacions. El fotògraf testimonia la realitat amb quaranta-vuit retrats dels familiars dels desapareguts, tots acompanyats d'una història que els treu de l'anonimat. Explicita el nom i el cognom de cadascuna de les víctimes. "Per tant, el valor de les fotografies rau en el fet que són documents d'una gran rellevància", sentència Balsells.

Dels dotze anys que Gervasio Sánchez

GERVASIO SÁNCHEZ

Exhumació feta el febrer del 2009 de víctimes de la repressió contra les comunitats indígenes de Guatemala.

ha retratat els resultats de la ignomínia humana se n'han pogut fer deu blocs de fotografies: les instal·lacions utilitzades per a torturar i fer desaparèixer les víctimes, com ara presons i centres de detenció; els memorials erigits per a immortalitzar el record dels desapareguts; els retrats de familiars de víctimes de desaparició forçosa; objectes dels executats conservats per les famílies; el procés de recerca de les persones desaparegudes; el procés d'exhumació de les restes localitzades en fosses; magatzems destinats a custodiar les restes exhumades; les tasques

d'identificació de les restes exhumades pels antropòlegs forenses; el lliurament de les restes identificades als familiars; el procés d'inhumació; i, finalment, un epíleg sobre l'estat espanyol.

El fotògraf resumeix així el seu sentir respecte a l'obra: "Veig tant dolor que arribo a una trista conclusió: el meu treball no descriu ni una ínfima part del drama dels desapareguts. No arriba a ser una llàgrima en un gran riu de silenci, desesperació i dignitat."

Aitana Colina